

2. Traditional doll as a carrier of ethnicity in contemporary culture is one of the important factors that shape patterns of national consciousness.

The main features of traditional puppets as a medium of ethnicity is:

- innocence, expressed in simple forms that indicate the refinement of taste and subtle mind Ukrainian;
- Communications traditions to create a doll with a specific ethno-social unit;
- touch with family traditions and rituals.

It should be noted that in the puppet craft a substitution of concepts, resulting in the filing of folk puppets of other ethnic groups as traditional Ukrainian folk dolls.

That is why the prospect of research is seen in the analysis of reconstructed forms and traditional dolls to familiarize the public with authentic traditional doll that is a carrier of national culture and ethnicity expression Ukrainian mentality. Introduction to traditional folk doll, promotion and classifying it as a real traditional Ukrainian national identity can store in today's globalization and multiculturalism.

Key words: traditional doll, ethnicity, culture, folk applied art, modern society.

УДК 78.03 (477.61)

Слухаєнко Владислав Олексійович,
здобувач

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВНОЇ І ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

У статті розкриваються основні виховні й розвивальні завдання дитячого театру, важливість формування естетичного сприйняття театральної естетичної дійсності. Особливу увагу автор приділяє аналізу форм і завдань виховної роботи з молодим поколінням глядачів у сучасний період з урахуванням специфіки сприйняття дітьми та підлітками навколишньої реальності. Акцент зроблений також на формах роботи з виховання молоді, застосовуваних колективом Донецького обласного театру юного глядача в останнє десятиліття його діяльності.

Ключові слова: ТЮГ, театр для дітей та юнацтва, театральне мистецтво, естетичні потреби, ігрова діяльність.

Театр відіграє надзвичайно велику роль у формуванні духовних цінностей у дітей і підлітків, що особливо актуально в сучасну інформаційну добу співіснування в художньому просторі різних за своїм наповненням художніх явищ.

Проблема виховання молодого покоління засобами театру традиційно осмислювалася науковцями. Зокрема, один із важливих напрямків вивчення театральної діяльності пов'язаний з тим, що театр для дітей та юнацтва є специфічним соціальним закладом, що посідає особливе місце в системі ціннісного осягнення культури, зокрема культури національної, глядачем у системі комплексного формування особистості, її особистісних ідеалів і цінностей. Ця проблема є однією з ключових у наукових розвідках В. А. Асмуса, М.М. Бахтіна, І.Бестужева-Лади, В. С. Біблера, К. М.Вентцеля, Л. С. Виготського, А. А. Гусейнова, Ю. М. Давидова, А. Я. Зись, С. М. Іконникової, Л. Кольберга, І. С. Кона, Д. С. Лихачова, І. В. Малигіної, Е. С. Маркаряна, В. М. Межуєва, М. Мід, Ж. Піаже, Е.А. Покровського, В. О. Ремізова, А. Тойнбі, М. Херсковіца, Е. Еріксона. Наукові розвідки Н. М. Корнієнко, О. М. Семашка, Г. О. Товстоногова, Г. П. Юри, В. І. Немировича-Данченка розкривають проблему виховання особистості засобами театру.

Метою статті є аналіз основних напрямків діяльності сучасного театру юного глядача у формуванні естетичних потреб та цінностей. У зв'язку з цим досить важливою є проблема формування у молодого покоління певних ціннісних орієнтацій, що відбувається, зокрема, засобами дитячого театру. Комплексно це питання в українській науці висвітлювалося тільки в кандидатській дисертації В. М. Шахрай "Ціннісні орієнтації підлітків у діяльності дитячого театру" (2003), але тільки у зв'язку з діяльністю самодіяльних театрів. У цілому теоретичній проблемі формування цінностей, усталених ціннісних орієнтацій було присвячено дослідження в галузі психології, філософії, соціології, педагогіки.

Однак, попри наявність низки досить ґрунтовних досліджень виховного значення дитячого театру, не розкритими залишаються важливі аспекти, що стосуються конкретної виховної спрямованості діяльності керівництва ТЮГу для реалізації всього виховного та розвивального потенціалу цього типу театру, що й зумовлює напрямки дослідження цього феномену.

У сучасній культурній ситуації слід приділяти багато уваги дозвіллю молодого покоління, сприяючи формуванню гармонійної особистості, що не тільки оперує певним необхідним набором знань, а й має загальну ерудицію, гуманітарну культуру, розвинену емоційну сферу.

Дуже важливою в справі виховання молодого покоління є безперервність як у засвоєнні будь-якого виду мистецтва, так і в отриманні художнього враження, що знаходить живий відгук у душі дитини. О. М. Конухова зазначає у зв'язку з цим: "Художнє виховання – це виховання передусім шляхом долучення до світу мистецтва, виховання на основі постійних контактів з художніми та моральними цінностями, вираженими в мистецтві й завдяки цьому доступними для розуміння їх... На цьому шляху в людини росте й поглиблюється щирість, чутливість до всіх справжніх людських цінностей" [6, 8].

У цілому виховні завдання театру юного глядача можуть реалізовуватися в таких напрямках:

- звернення до гостро проблематичних творів драматичного мистецтва, що сприяє осмисленню підлітками важливих аспектів соціального та особистісного існування, стимулює формування власного погляду на життєві колізії;
- звернення до текстів із філософським підтекстом, що сприяє формуванню цілісної картини світу, здатності до широкого, ґрунтовного сприймання життя. Як зазначає Н.А.Полтавська, "Історико-філософський аналіз духовного досвіду поколінь на прикладах вивчення літературних творів дозволяє підійти до здійснення цілей духовно-морального виховання особистості, яка здатна будувати життя, гідне людини, за законами Добра, Істини, Краси... Учнів слід навчити дивитися на події очима споконвічних цінностей" [4, 47];
- урахування спрямованості драматичного твору, як і будь-якого твору мистецтва, на переживання індивідом, що його сприймає, глибокого катарсису, тобто духовного очищення, що змінює внутрішні орієнтири особистості, збагачує її, сприяє подальшому внутрішньому розвитку й удосконаленню;
- урахування педагогічного потенціалу творів мистецтва, що реалізується через переживання індивідом певних емоцій, оскільки "художньо-образний компонент у педагогічній діяльності є свого роду "каталізатором" творчості, що допомагає більш сміливо та яскраво подавати матеріал, необхідний для духовного вдосконалення особистості" [2, 27].

На сьогоdnішньому етапі формування естетичних орієнтацій підлітків пов'язане з використанням інноваційних технологій, які спроможні подолати такі суперечності: "між потребою підвищення емоційно-інтелектуального рівня підлітків і втратою етико-естетичних вимірів у сучасному суспільстві; між важливістю удосконалення форм й методів організації і проведення вільного часу підлітків і в той же час наявним скороченням дозвіллевих та позашкільних закладів; між потенційними виховними можливостями дитячого музичного театру-студії і недостатньою розробленістю засобів їхнього цілеспрямованого використання у позашкільній освіті; між необхідністю формування естетичних орієнтацій підлітків як ключового напрямку розвитку особистості й відсутністю науково-обґрунтованих засобів розв'язання цієї проблеми у театральній педагогіці" [3, 35].

Художній вплив має бути також різноманітним, тобто передбачає органічний синтез мистецтв, що, звичайно, можливо в рамках театральної діяльності. Виховання театром може здійснюватися на трьох рівнях. Перший передбачає знайомство дитини з театром як таким, уведення її в світ театального мистецтва. Як зазначалося ще в ХХ столітті, "виховання театром – це й прищеплення начал театального етикету, що встановлює кожного разу різне співвіднесення зображального й виражального, обрядового й ігрового начал, природності й умовності, розуміння естетичної ізоляваності театральної дії від звичайної життєдіяльності й разом із тим існування їх життєтворчого зв'язку" [1, 6].

Крім того, для сучасного молодого покоління дуже важлива загальна обізнаність із подіями театального життя, що передбачає надання цікавості й яскравості цим подіям, оскільки сучасний глядач є досить вибагливим до реклами будь-якого характеру.

У ході виховання театром дитина поступово й ненав'язливо долучається до найкращих здобутків вітчизняного та світового мистецтва, що, звичайно, сприяє формуванню всебічно розвиненої ерудованої особистості й допомагає тій роботі, що здійснюється в школі на уроках літератури.

Адекватне сприйняття театального мистецтва неможливе, у свою чергу, без формування повноцінного сприйняття сценічного мистецтва, що особливо актуально в сучасну добу інформаційних технологій та розвитку кіно та телебачення. Тому існує необхідність "допереглядної" підготовки глядача, тобто попереднє ознайомлення його з творчістю певного драматурга, особливостями фабули вистави, специфікою періоду розвитку драматургії, до якого належить драматичний текст, урешті, специфікою культури тієї країни, яку він представляє.

Великого значення для сприйняття вистави набувають також різноманітні супроводжувальні моменти: оформлення фойє; зміст реклами; програмки (папір, колір, розташування тексту, ілюстрації).

Крім того, як зазначає М. Стуль, необхідні підготовчі заняття з осмислення театральних дійства, котрі слід починати ще з молодшими школярами, оскільки за умови "якщо дитина семи-восьми років учиться читати сценічну метафору, учиться бачити, як вона створюється, то це зовсім не "руйнує її сприйняття, навпаки, збуджує фантазію й розвиває художнє мислення" [5, 44].

Важливого значення набуває художня цінність вистави, оскільки вона стає необхідною умовою формування у дітей потреби в театральному мистецтві. У наш час театру доводиться конкурувати із такими видовищними засобами, як кіно, естрада, Інтернет. Особливо це відчувається серед дітей-підлітків, які відвідують театр усе рідше.

Дослідники називають три основних шляхи формування естетичної потреби дитини в театрі: фестивалі молодіжних театрів, Дні відкритих дверей та активна рекламна діяльність із ознайомлення молодого покоління з усім жанровим спектром театральних вистав. Тому настільки високі вимоги сьогодні висувуються до рівня театральних постанов, що мають уповні задовольнити підвищені потреби сучасного глядача. І, звісно, як уже говорилося попередньо, необхідно сплановано формувати навички усвідомленого сприйняття театральних мистецтва, що має свою специфіку.

Сучасний глядач, на думку критиків, уже не потребує спрощення метафоричних засобів художнього мовлення, оскільки відбулося поступове інформативне та духовне подорослішання наступних поколінь, тому, якщо режисер буде говорити зі своїм глядачем на прийнятному для нього інтелектуальному рівні, це буде привертати його прихильність і викликати зацікавлення. Ускладнення засобів сучасного театральних мистецтва, таким чином, викликане потребою часу й відображає зміни в свідомості нових поколінь.

У цілому слід відзначити, що питання про співвіднесеність художньої практики дитячого театру з естетичними потребами й установками сучасної театральної культури й потребами естетичного виховання певною мірою залишається дискусійним. Натомість нагальною є потреба його розв'язання, оскільки це напряму впливає на репертуарну політику сучасного ТЮГу.

Керівництво Донецького обласного російського театру юного глядача багато уваги приділяє проблемі естетичного виховання молодого покоління, оскільки це питання є досить актуальним для сьогодення, коли формується поступово нове культурне середовище. Правильно сформоване естетичне сприйняття дійсності сприяє гармонізації особистісних характеристик людини, розвиває її інтелектуальний та духовний потенціал, сприяє формуванню навичок творчої діяльності, що допомагають професійній самореалізації у будь-якій сфері. Крім того, естетичне виховання здійснюється у тісному взаємозв'язку з моральним вихованням, формуванням патріотизму, відчуття культурної приналежності до певної нації, релігійної групи тощо й одночасно толерантного ставлення до інших національних, культурних та релігійних груп, з якими індивід співіснує.

Репертуарна політика театру поєднує магістральну увагу до актуального прочитання російської, української й світової класики і звернення до сучасної драматургії. Театр використовує різні шляхи залучення і виховання свого глядача, включаючи анкетування, глядацький форум, цільові спектаклі для учнівства і студентства, театральні фестивалі.

Сучасна культурна та національна ситуація в регіоні потребує формування у молодого покоління толерантного ставлення до представників інших культур, релігій тощо. Цю функцію, в тому числі, має здійснювати театр юного глядача, формуючи у своїй аудиторії глибоке розуміння цінності кожної культури та людської особистості.

Досить важливою тенденцією часу є розширення глядацької аудиторії за рахунок гастролей у невеликі міста й сільську місцевість, натомість до неї вдаються далеко не всі регіональні театри.

Метою діяльності Донецького обласного російського театру юного глядача, що функціонує в місті Макіївка Донецької області, є реалізація державної культурної програми згідно з її принципами й шляхом створення сценічних вистав, організації культурно-масових заходів, збереження й примноженні національного та загальнолюдського культурного надбання.

Головним виховним завданням театру є формування гуманного й естетично правильного сприйняття світу молодим поколінням, оснований на вічних цінностях віри, надії, любові, залучення молоді до світу мистецтва й краси.

Для розв'язання цієї задачі театр надає перевагу виставам за творами класиків світової літератури, що відповідають високим культурним та естетичним вимогам і не суперечать віковим потребам аудиторії.

За свою історію Донецький академічний обласний російський театр випустив близько трьохсот вистав, які подивилися більше шести мільйонів глядачів як в Україні, так і за її межами.

Відтак, слід відзначити, що регіональний театр юного глядача в Україні, як правило, має розв'язати низку проблем для здійснення своєї діяльності, серед яких: брак державного фінансування на розвиток творчих ініціатив театрального колективу й, відповідно, фінансові труднощі; кадрові питання, пов'язані з відсутністю в регіоні професійних навчальних закладів; постійна необхідність розширення ареалу діяльності для залучення до театрального мистецтва широких мас населення регіону; подолання тотального нав'язування інших видів розваг, які пропонує сучасний ринок дозвілля і які можуть бути досить далекими від мистецтва й виховних завдань, що стоять перед дитячим театром; популяризація драматичного мистецтва серед населення регіону.

Щорічно колектив театру бере активну участь у культурному житті міста й області, театральних проєктах країни та зарубіжжя, підтримуючи й розвиваючи інтерес жителів міста й області до театрального мистецтва.

Література

1. Генисаретский О.И. Зрелищные искусства / О. И. Генисаретский // Роль театрального искусства и эстетическое воспитание подрастающего поколения. – Вып. 2. – М., 1984. – С. 6.
2. Крылова Н. Б. Культурология образования / Н. Б. Крылова. – М.: Нар. образование, 2003. – 272 с.
3. Лавриш І. М. Естетичні орієнтації підлітків в сучасному гуманітарному просторі / І. М. Лавриш // Україна в системі духовних, економічних та політичних координат глобалізованого світу: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. – К., 2005. – С. 35-38.
4. Полтавська Н. А. Педагогічні умови формування духовних цінностей старшокласників / Н. А. Полтавська // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 11 (174). – 2009. – С. 41-47.
5. Стуль М. Школьник в театре / М. Стуль. – М.: Знание, 1983. – 96с.
6. Эстетическое воспитание детей и художественный музей. – М.: Искусство, 1984. – 12 с.

References

1. Henisaretskii O.I. Zrelischnye iskusstva / O. I. Henysaretskyi // Rol teatralnoho iskusstva i esteticheskoe vospitanie podrastayushcheho pokoleniya. – Выр. 2. – М., 1984. – С. 6.
2. Krylova N. B. Kulturolohiya obrazovaniya / N. B. Krylova. – М.: Nar. obrazovanie, 2003. – 272 s.
3. Lavrysh I. M. Estetychni oriientatsii pidlitkiv v suchasnomu humanitarnomu prostori / I. M. Lavrysh // Ukraina v systemi dukhovnykh, ekonomichnykh ta politychnykh koordynat hlobalizovanoho svitu: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii. – К., 2005. – S. 35-38.
4. Poltavska N. A. Pedahohichni umovy formuvannya dukhovnykh tsinnosteï starshoklasnykiv / N. A. Poltavska // Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. – № 11 (174). – 2009. – S. 41-47.
5. Stul M. Shkolnik v teatre / M. Stul. – М.: Znanie, 1983. – 96 s.
6. Esteticheskoe vospitanie detei i khudozhestvennyi muzei. – М.: Iskusstvo, 1984. – 12 s.

Слухаєнко В. А. Теория и практика воспитательной и образовательной деятельности регионального театра для детей и подростков

В статье раскрываются основные воспитательные и развивающие задачи детского театра, важность формирования эстетического восприятия театральной действительности. Особое внимание автор уделяет анализу форм и задач воспитательной работы с молодым поколением зрителей в современный период с учетом специфики восприятия детьми и подростками окружающей реальности. Акцент сделан также на формах работы по воспитанию молодежи, применяемыми коллективом Донецкого областного театра юного зрителя в последнее десятилетие его деятельности.

Ключевые слова: ТЮЗ, театр для детей и юношества, театральное искусство, эстетические потребности, игровая деятельность, эстетические функции.

Sluhaeyenko V. Theory and practice of education and educational activities of the regional theater for children and adolescents

The article describes the basic educational and developmental problems of children's theater, the importance of aesthetic perception of the theatrical reality. The author pays special attention to the analysis of specific educational work with the young audience in modern times due to the adoption to the specific reality.

The problem of education of the young audience is understood by scientists in the way of including one of the most important areas of study that is theater for children and youth as a specific social institution which aim is to understand culture, and national culture in the system of complex formation of personality, its personal ideals and values. The key problem can be traced in scientific works by: V.A.Asmsus, M.N.Bakhtin, I.Bestuzhev, V.S.Bibler, K.M.Venttsel, L.S.Vygotsky, A.A.Huseynov, Yu.M.Davydov, A.Ya.Zys, S.M.Ikonnykova, L.Kohlberg, I.Kon D.Likhachev, I.V.Malygina, E.S.Markarian, V.M.Mezhuyev, M.Mid, Piaget, E.Pokrovsky, V.Remizova, A.Toynbi, M.Herskovits, E.Erykson. Scientific exploration N.M.Korniyenko, O.M.Semashko, H.O.Tovstonohova, V.I.Nemyrovych-Danchenko. All of them reveal the problem of personal education by means of the theater.

The given article shows necessity of the continuous adoption of the art form and obtaining the artistic impression, which echoes in the children souls.

The educational objectives of the theatre for the young spectators can be traced in the following areas:

- appealing to actual dramatic works that help to understand the important aspects of social and personal existence, which stimulates the formation of his/her own view of life;
- reference to the texts with the philosophical subtext that forms a holistic picture of the world and ability to broaden the perception of life.
- taking into account the goal of dramatic work, like any work of art, the state of the individual that he perceives, i.e. deep catharsis (spiritual purification) that changes internal personality's guidelines, enriches further internal development and improvement;
- taking into account the pedagogical potential of works of art which are reviled through individual emotions since "artistically-shaped component in educational activities is a kind of "catalyse" of the creation process that helps to present the material more easily and clearly is required for the spiritual development of the individual".

In the process of upbringing the children by means of a theatre the finest achievements of local and international art are joined, which of course, helps to develop person's intelligence and to carry out different tasks at the class of literature.

It is worth saying about the importance of the artistic value of the performance since it is becoming an essential condition in developing children's needs in the theatrical arts. Nowadays, the theater has to compete with such spectacular means as cinema, pop music, the Internet. This is especially felt among teenagers who attend the theater rare and rare.

The researchers name three main ways of creating the aesthetic needs: the festivals of the youth theaters, the days "of opening the theatre doors" and different promotional activities to familiarize the younger generation with the full range of theatrical performances. The demands to the performance are so high that they must fully satisfied the increased needs of the modern audience. And, of course, as having been mentioned previously, it is necessary to form consciously perception skills of theatrical art that has its own characteristic features.

The modern audience, according to critics, no longer needs to simplify the metaphorical language of art, because there was a gradual informative and spiritual adulating of the new generation, so if the director talks with his audience at the same intellectual level as he does, this will attracts his commitment and generate lots of interest. The increasing complexity of modern theater, therefore, caused by the need of time, reflects changes in the minds of new generations.

It should be noted that the question of the correlation of artistic practice with children's theater aesthetic needs and attitudes of modern theatrical culture and needs of aesthetic education remains somewhat controversial. Instead, there is an urgent need to resolve it, because it directly affects the repertoire among Spectators' politics.

The managers of the Regional Russian theater for the young spectator pay much attention to the problem of aesthetic education of the younger generation, because this issue is very relevant, when gradually is formed a new cultural environment. Well-formed aesthetic perception of reality promotes harmonization of personal characteristics and the person develops its intellectual and spiritual potential, promotes creativity skills that help professional fulfillment in any area. In addition, aesthetic education is carried out in close relationship with moral education, the formation of patriotism, a sense of cultural belonging to a particular nation, religious group, as well as, tolerance towards other ethnic, cultural and religious groups that coexist individual.

The theatre repertory policy gives special attention to the actual reading of Russian, Ukrainian and world classics as well as, to modern drama.

Key words: TUZ, theater for children and youth, theatre, aesthetic needs, play activity, aesthetic functions.

УДК 929Перетц(045)

Стахієва Наталя Володимирівна,
аспірантка

КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В. М. ПЕРЕТЦА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ кінець ХІХ – початку ХХ століття (частина І)

Розглянута постать видатного вченого, академіка, колекціонера літературних пам'яток В. М. Перетца. Досліджена його культуротворча діяльність на тлі культурно-історичного поступу й виборювання української національної ідеї кінця ХІХ – початку ХХ ст. Проаналізована роль В. М. Перетца у відродженні української культури та передачі інтелектуальних і культурних надбань майбутнім поколінням.

Ключові слова: українська культура, національна ідея, культурне відродження, українознавство, культурне надбання.